

บทที่ 5

สรุปและเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในอดีตประเทศที่ได้ชื่อว่ามีพัฒนาแล้วได้พัฒนาประเทศโดยเน้นถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งเศรษฐกิจที่ดีสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศโดยมีผลพวงติดตามมาก็คือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย การปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมทำให้สิ่งแวดล้อมเต็มไปดด้วยมลพิษต่างๆ จวบจนกระทั่งในปัจจุบันประเทศที่ได้ชื่อว่ากำลังพัฒนาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีความยากจนสูงกำลังพัฒนาประเทศด้วยการการเลียนแบบอย่างการพัฒนาของประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพยายามพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงความยากจนให้ได้โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญประการหนึ่งคือความร่ำรวยทางทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้นำเอาสิ่งที่มีอยู่นั้นมาใช้ในการพัฒนาโดยไม่ได้คิดหรือคาดการณ์ หรือเพิกเฉยว่าทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่นั้นสักวันหนึ่งก็จะหมดไป เพราะการใช้มัน นอกจากนั้นแล้วการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ ก็หาได้มีเทคโนโลยีที่สูงพอที่จะป้องกันปัญหามลพิษได้ไม่ ประกอบกับความยากจนทำให้ไม่สามารถซื้อหาเทคโนโลยีดี ๆ มาใช้ซึ่งที่ตามมาจึงเป็นมลพิษที่ทำลายสิ่งแวดล้อม การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวนี้จึงเรียกกันว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสร้างมลพิษแก่สิ่งแวดล้อม เหล่านี้นำมาซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไม่เฉพาะแต่จะมีภายในประเทศเท่านั้น แต่ขยายขอบเขตไปยังประเทศเพื่อนบ้านและกว้างขวางออกไปยังทั่วโลก ด้วยเหตุนี้เองหลายๆ ประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วจึงหันวิตกว่าจีนปล่อยให้มีการพัฒนาประเทศในลักษณะที่ไม่ยั่งยืนต่อไปแล้วในที่สุดโลกก็จะมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและทรัพยากรธรรมชาติที่เพียงพอสำหรับคนรุ่นในอนาคต ดังนั้นประเทศต่างๆ ทั้งที่เป็นประเทศพัฒนาและกำลังพัฒนาที่ได้ตระหนักในปัญหาดังกล่าว จึงได้ร่วมกันหาคำตอบให้ได้ว่าการพัฒนากับสิ่งแวดล้อมที่ดีน่าจะดำเนินควบคู่ไปด้วยกันได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนขึ้นโดยมีหลักการสำคัญ คือ การพัฒนาจะยังคงให้มืออยู่ต่อไปโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย แต่การพัฒนานั้นจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมนั้นคือ ให้มีการพัฒนาควบคู่ไปกับการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศต่างเริ่มตระหนักและตื่นตัวถึงผลร้าย จากการพัฒนาประเทศที่

ไม่ยั่งยืนในอดีตส่งผลให้เกิดปัญหาวิกฤตทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติซึ่งได้สะสมกันมาจนกลายเป็นปัญหาสำคัญในระดับโลกที่ยากต่อการเยียวยาแก้ไข จึงมีการรวมตัวกันระหว่างประเทศเพื่อหามาตรการวิธีการและแนวทาง ที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงได้จัดให้มีการประชุมระดับโลกด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศผ่านทางองค์การสหประชาชาติ ภายใต้การประชุมแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมมนุษย์ขึ้น ที่กรุงสตอร์คโฮล์ม ประเทศสวีเดน เมื่อเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1972 โดยมีประเด็นหลักของการประชุมคือ การให้ความชัดเจนในเรื่องความเกี่ยวพันของประเทศต่างๆ ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก ผลของการประชุมนี้ได้มาซึ่ง The Stockholm Declaration, 1972 มีหลักการ 26 ข้อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมนุษย์

แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีปรากฏอยู่ใน The Stockholm Declaration, 1972 ซึ่งนับว่าเป็นความตกลงร่วมกันระหว่างประเทศที่มีผลต่อพัฒนาการทางด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศในลักษณะที่เรียกว่า soft law เป็นอย่างมาก ซึ่งใน The Stockholm Declaration, 1972 นี้วางกรอบกว้างๆ ของหลักการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ 12 หลักการด้วยกัน คือ หลักการที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 13, 21, 22 และ 24 ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เป็น 2 มิติด้วยกัน คือ มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านจริยธรรม ประกอบด้วย ความร่วมมือระหว่างประเทศทางสิ่งแวดล้อม, การให้คำแนะนำในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง, ความเสมอภาคในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ, สิทธิของรัฐในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ, สิทธิในสิ่งแวดล้อม และพันธกรณีร่วมและพันธกรณีที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ดี The Stockholm Declaration, 1972 นี้ก็ยังไม่อาจประสานความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อหยุดยั้งการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนลงไปได้ตั้งนั้นองค์การสหประชาชาติจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development :WCED) ขึ้นในปี ค.ศ. 1983 ต่อมาปี ค.ศ. 1986 WCED ก็ได้เสนอเอกสารสำคัญที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในทางระหว่างประเทศมาก นั่นคือรายงาน "อนาคตร่วมกันของพวกเรา (Our Common Future)" ซึ่งเป็นเอกสารที่เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือย และเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาใหม่ ให้เป็นแนวทางที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติมากขึ้นโดยย้ำว่า "มนุษย์สามารถทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้" ทั้งนี้รายงานฉบับนี้ได้ให้ความหมายของคำว่า "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นอนาคตต้องประนีประนอมเพื่อลดขีดความสามารถที่จะสนองความต้องการของเขาลงไปได้

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1992 ได้เกิดการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development : UNCED) หรือที่เรียกกันว่า "Earth Summit" ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ระหว่างวันที่ 3 -14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 ที่มีสมาชิกองค์การสหประชาชาติมาเข้าร่วมประชุมมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา ผลจากการประชุมครั้งนี้ได้มาซึ่งการรับรองเอกสารที่สำคัญ 5 ฉบับ อันแสดงถึงความร่วมมือและตกลงใจร่วมกัน ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ทั่วโลกอย่างไม่เคยมีปรากฏปรากฏมาก่อน เอกสารทั้ง 5 ฉบับนี้ คือ

1. ประกาศปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา (The Rio Declaration on Environment and Development)
2. แผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda21)
3. คำแถลงเกี่ยวกับหลักการในเรื่องป่าไม้ (Statement of Principle on Forests)
4. กรอบอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (UN Framework on Climate Change)
5. อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity)

ความสำคัญของการประชุมระหว่างประเทศนี้มุ่งเน้นถึงการนำเอาแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาแปลงใช้ในกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศรวมถึงการวางแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับประเทศภาคีต่างๆ จึงนับได้ว่าเป็นการขยายผลการพัฒนาอย่างยั่งยืนจาก The Stockholm Declaration, 1972 มาสู่ The Rio Declaration, 1992

แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ปรากฏอยู่ใน The Rio Declaration, 1992 ประกอบด้วยองค์ประกอบอันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ แบ่งเป็น 3 มิติ โดยแต่ละมิตีมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันดังนี้

ก. มิติต้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย

(1) ความร่วมมือระหว่างประเทศทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความร่วมมือในระดับทวิภาคี (bilateral) โดยเฉพาะในกรณีประเทศที่มีพรมแดนประชิดติดกันมีโอกาสที่จะเกิดผลกระทบของมลพิษข้ามพรมแดน (transboundary pollution) ได้ง่าย และความร่วมมือในระดับพหุภาคี (multilateral) ซึ่งมีทั้งความร่วมมือในระดับภูมิภาค (regional) และความร่วมมือในระดับโลก (global)

การร่วมมือกันมุ่งถึงข้อตกลงร่วมกันในการหาแนวทาง กลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ รวมถึงการตราเป็นกฎหมายเพื่อการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 5, 7, 9, 14 และ 27

(2) การให้คำแนะนำในเรื่องทางสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง หมายถึง การให้คำแนะนำจากรัฐหนึ่ง หรือหลาย ๆ รัฐไปสู่รัฐอื่น ในด้านเทคโนโลยี ประสิทธิภาพ วิธีการป้องกัน แก้ไข และเยียวยาปัญหาสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้กระบวนการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศที่จะทำการติดตามตรวจสอบสถานการณ์ของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การประเมินผลการติดตามตรวจสอบ การรายงานผลการประเมิน ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มิได้มีระบุไว้โดยตรงแต่อาจตีความได้จากหลักการข้อ 6, 7, 8, 9 และ 11

(3) หลักการป้องกันล่วงหน้า หมายถึง การใช้กลไกหรือวิธีการที่จะป้องกันภัยล่วงหน้าซึ่งในหลายประเทศใช้วิธีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) โดยมีหลักการสำคัญ คือ กิจกรรมหรือโครงการที่มีความจำเป็นจะต้องให้เกิดขึ้นมาเพื่อการพัฒนาประเทศ แต่กิจกรรมหรือโครงการนั้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแน่นอน และรุนแรง จึงต้องทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะมีการพิจารณาอนุญาตให้มีขึ้นหรือไม่ โดยการศึกษาดังกล่าวนี้อาจต้องหามาตรการในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และต้องมีมาตรการในการลดผลกระทบนั้นทั้งขณะดำเนินการ และหลังดำเนินการ เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 17

(4) สิทธิของรัฐในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การเคารพในสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ภายในเขตอำนาจของรัฐนั้น โดยการใช้ประโยชน์จะต้องไม่ส่งผลร้ายแก่ประเทศข้างเคียง อันเป็นหลักการทั่วไปที่แต่ละรัฐได้ยอมรับแล้ว ซึ่งเห็นได้จากอนุสัญญาและสนธิสัญญาทางสิ่งแวดล้อมหลายฉบับทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 2

(5) ความเสมอภาคในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การใช้ประโยชน์ หมายถึง การใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศตั้งแต่สองประเทศขึ้นไปในทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด และเป็นธรรมที่สุด และก่อให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุดบนพื้นฐานของหลักความสุจริตใจและความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน เช่น การใช้ประโยชน์ใน ลุ่มน้ำที่ไหลผ่านหลายประเทศ ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มิได้มีระบุไว้โดยตรงแต่อาจตีความได้จากหลักการข้อ 7, 11, 12 และ 25

(6) การแจ้งเหตุฉุกเฉินที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หมายถึง เมื่อมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันเกิดขึ้นจากรัฐหนึ่งไปสู่อีกหนึ่งแล้วเป็นหน้าที่ของรัฐต้นเหตุที่จะต้องรีบแจ้งเหตุฉุกเฉินนั้นแก่รัฐที่ได้รับผลกระทบทั้งนี้เพื่อการแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาที่ ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 18

ข. มิติด้านเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วยองค์ประกอบ หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ในกรณีนี้หมายถึง รัฐที่เป็นต้นเหตุแห่งปัญหามลพิษจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเพื่อการแก้ไขเยียวยา และป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึงค่าเสียหายที่พึงจะต้องรับผิดชอบต่อรัฐที่เป็นผู้เสียหายด้วย ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 16

ค. มิติด้านจริยธรรม ประกอบด้วย

(1) สิทธิในทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิทธิที่จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี และมีความสมบูรณ์ทางระบบนิเวศ ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 1

(2) ความยุติธรรมในทางสิ่งแวดล้อมสำหรับชนยุคอนาคต หมายถึงการใช้ประโยชน์ใน

ทรัพยากรธรรมชาตินั้น จำเป็นที่จะต้องเหลือไว้สำหรับให้ชนยุคอนาคตได้ใช้ประโยชน์เท่าเทียมกับชนในยุคปัจจุบัน ดังนั้นการใช้ประโยชน์จึงต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ เพื่อให้คงสภาพทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน องค์ประกอบข้อนี้มีปรากฏใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 3

(3) การจัดปัญหาความยากจน หมายถึงการดำเนินการใดๆ เพื่อให้ความยากจนได้ลดลงหรือยุติลงเพื่อผลคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อผลในการหยุดยั้งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการในที่นี้หมายถึงความรวมไปถึงความช่วยเหลือระหว่างภูมิภาคหรือจากประเทศที่พัฒนาแล้วไปสู่ประเทศกำลังพัฒนา เพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถจะพัฒนาไปได้อย่างถูกต้อง โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะขจัดความยากจนให้หมดไป อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นประโยชน์ร่วมกันแห่งมวลมนุษยชาติ ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 5

(4) พันธกรณีร่วมและพันธกรณีที่แตกต่าง หมายถึง แต่ละประเทศจะให้ความร่วมมือต่อกันในการดำเนินการเพื่อนำไปสู่การพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึง

การให้ความช่วยเหลือทางการเงินและเทคโนโลยีที่ประเทศพัฒนาแล้วพึงให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา สำหรับพันธกรณีที่แตกต่าง หมายถึง พันธกรณีเฉพาะของแต่ละประเทศที่จะต้องดำเนินการจัดการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติให้คงมีอยู่ เพื่อใช้ประโยชน์ในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 7

(5) การไม่เลือกปฏิบัติทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การให้สิทธิอย่างเสมอภาคกับทุก ๆ ประเทศ ในอันที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากประเทศที่ก่อให้เกิดความเสียหายซึ่งเป็นการประกันสิทธิดำเนินคดีทางศาลถ้าหากเกิดข้อพิพาทที่มีสาเหตุจากผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การไม่เลือกปฏิบัติทางสิ่งแวดล้อมยังหมายความถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่รัฐพึงมีให้กับคนชาติของตนเอง ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 13 และ ข้อ 10 ตามลำดับ

(6) การระงับข้อพิพาทอย่างสันติ หมายถึง เมื่อเกิดมีปัญหาข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมระหว่างรัฐขึ้นแล้ว จะต้องมีการไกล่เกลี่ยที่นำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทที่ชัดเจนและเป็นทางเลือกสำหรับรัฐคู่พิพาทจะได้นำไปใช้ ซึ่งใน The Rio Declaration, 1992 มีระบุไว้ในหลักการข้อ 24, 25 และ 26

องค์ประกอบของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งสามมิติดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนได้ใช้เป็นแนวทางที่นำไปสู่การพิสูจน์ว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนมีปรากฏใน กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพราะเป็นที่ยอมรับในทางระหว่างประเทศแล้วว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนนำมาซึ่งการประสานประโยชน์ระหว่างการพัฒนากับการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งหากมีปรากฏในกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศแล้ว ย่อมเป็นการใช้กลไกทางระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ได้ตลอดกาลนาน

สำหรับการพิสูจน์ว่าองค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีอยู่จริงในกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศเพียงแต่ว่าจะครบทุกองค์ประกอบหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้น ๆ ซึ่งในวิทยานิพนธ์นี้ ได้นำเอาอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.1992 (The Convention on Biological Diversity, 1992) อันเป็นกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่ได้ชื่อว่า เป็นกฎหมายที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกองค์การสหประชาชาติจำนวนมากที่จะหาข้อยุติในการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืนมาพิสูจน์ความมีอยู่จริงขององค์ประกอบการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.1992 นี้เป็นกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ของประเทศต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการที่ระบุไว้ใน มาตรา 1 คือ

1. อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
2. ใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
3. แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม

จากการศึกษาพบว่าอนุสัญญานี้ได้นำเอาแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประสานกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ จึงถือว่าเป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับหนึ่งที่มีลักษณะเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ในตัวเอง โดยมีการรวมเอาทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพมีเหตุผลทางจริยธรรม ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติ และที่สำคัญมีทรัพยากรชีวภาพไว้ให้มวลมนุษย์ได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าตลอดชั่วลูกหลาน

ความสำคัญของกฎหมายฉบับนี้คือ มุ่งสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ที่จะยอมรับว่าทรัพยากรชีวภาพเป็นมรดกร่วมกันแห่งมวลมนุษยชาติในโลก จึงต้องพยายามสร้างพันธกรณีให้เกิดขึ้นภายใต้แนวความคิดที่ว่ามนุษยชาติในโลกมีความห่วงกังวลร่วมกัน (common concern of mankind) อันหมายความว่าความร่วมมือในการร่วมรับผิดชอบที่ชุมชนระหว่างประเทศพึงจะมีให้แก่ทรัพยากรชีวภาพ มิใช่จะมุ่งใช้ประโยชน์อย่างเดียวและยังให้ความสำคัญแก่ประเทศเจ้าของทรัพยากรชีวภาพที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในกรณีประเทศอื่นเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของเขา ด้วยเหตุนี้เองอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.1992 จึงได้รวมเอาแนวทางสำหรับการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวไว้แล้วใน มาตรา 1

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.1992 จึงเป็นกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการเพียรพยายามของประชาคมโลกที่ตระหนักในปัญหาการสูญเสียของความหลากหลายทางชีวภาพที่มีมาแต่ในอดีตไม่ต้องการให้มีความต่อเนื่องในการทำลายต่อไปจนถึงปัจจุบันและอนาคต จึงได้ใช้กลไกทางระหว่างประเทศผ่านองค์การสหประชาชาติ เพื่อหาข้อหาข้อยุติในการตกลงพหุภาคี (multilateral agreement) และแม้ว่าขอบทของอนุสัญญานี้ จะมีลักษณะเป็นเพียงกรอบกว้างๆ (framework) แต่ก็ก่อให้เกิดพันธกรณีที่มีผลผูกพันทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ โดยหลักใหญ่ของอนุสัญญานี้จะให้สิทธิแก่ประเทศเจ้าของทรัพยากรชีวภาพ ได้จัดการทรัพยากรพันธุกรรมภายในประเทศของตน แต่ก็มีแนวทางปฏิบัติร่วมกันกับประเทศอื่นๆ ที่ชัดเจนในลักษณะของการให้ความช่วยเหลืออันดีซึ่งกันและกัน เช่น การ

ถ่ายทอดเทคโนโลยี การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้ใช้ประโยชน์ในทรัพยากรพันธุกรรมร่วมกันอย่างเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย รวมถึงการช่วยเหลือทางการเงินเพื่อช่วยในการพิทักษ์ทรัพยากรชีวภาพและที่สำคัญก็คือ นำไปสู่ความร่วมมือระหว่างประเทศในการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพอันเป็นการสอดคล้องกับแนวความคิดพัฒนาอย่างยั่งยืนใน The Rio Declaration, 1992 และแผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21)

สำหรับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทยกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.1992 นั้นพบว่า ไทยได้ลงนามข้อตกลงความถูกต้อง (authentication) ก่อให้เกิดผลทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศต่อประเทศไทย คือ การลงนามเช่นนี้เป็นการรับรองกรรมสารสุดท้าย (final act) ซึ่งถือว่าประเทศไทยได้รับรองว่าได้ตกลงยอมรับเนื้อความในต้นฉบับสุดท้ายที่บันทึกความตกลงจากการประชุมครั้งนี้ทั้งหมด และการลงนามนี้ยังก่อให้เกิดผลผูกพันบางประการต่อประเทศไทยในช่วงระหว่างที่รอการให้สัตยาบัน (ratification) จากรัฐสภาด้วย คือ ประเทศไทยต้องกระทำการใดที่ทำให้วัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของอนุสัญญานี้เสื่อมเสียไป (defeat object and purpose) ดังที่อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ.1969 ระบุไว้ในมาตรา 18

จากความล้มเหลวของทางภาครัฐที่จะให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาฯ นี้ เนื่องจากมีความเห็นที่ขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายประชาชนส่วนหนึ่งของประเทศ โดยหน่วยงานภาครัฐ มีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงการต่างประเทศ ต่างก็มีความเห็นสนับสนุนให้ประเทศไทยควรที่จะรีบดำเนินการให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาฉบับนี้ โดยมีเหตุผลสนับสนุนว่าประเทศไทยมีความพร้อมทั้งในด้านการกฎหมายที่จะรองรับพันธกรณี การกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการอยู่แล้ว หากขึ้นล่าช้าประเทศไทยจะสูญเสียประโยชน์ที่พึงจะได้หลายประการ เช่น ความช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยี การเงินและผลประโยชน์จากการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมของภาคีอื่น และที่สำคัญคือการเสียสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นทางการในการร่างความตกลงที่เกี่ยวข้องตามอนุสัญญานี้เป็นต้น ในขณะที่ทางฝ่ายภาคเอกชนโดยเฉพาะกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนหลายกลุ่ม ได้แสดงการคัดค้านการให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาฉบับนี้ โดยให้เหตุผลว่าประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมทั้งในทางด้านการกฎหมายเพื่อรองรับพันธกรณีตามอนุสัญญาฯ และมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการจัดการทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งในที่สุดข้อสรุปมาอยู่ที่การขอให้ฝ่ายรัฐบาลนำเรื่องนี้เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติ โดยอ้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 224 จึงสรุปได้ว่าในขณะนี้รัฐบาลเองก็ได้ดำเนินการเพื่อนำเรื่องนี้เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาต่อไป

ในส่วนของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.1992 นั้น ได้แยกพิจารณาเป็น 3 มิติ ตาม The Rio Declaration, 1992 ดังนี้

(1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม

(1.1) ความร่วมมือระหว่างประเทศทางสิ่งแวดล้อมพบว่า มีอยู่ในอรรถกถาของอนุสัญญาอันแสดงถึงเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นต่อการเคารพในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงมีอยู่สำหรับมวลมนุษยชาติต่อไป ความเด่นชัดของความร่วมมือนี้มีอยู่ใน มาตรา 5 ,8 , 9, 10,16,18 และ 20

(1.2) การให้คำแนะนำในเรื่องทางสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องพบว่า มีปรากฏอยู่ในมาตรา 7 อันเป็นหน้าที่ของภาคีที่พึงมีให้แก่กัน นอกจากนี้การให้คำแนะนำในเรื่องทางสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องยังทำได้โดยผ่านสมัชชาภาคี ตาม มาตรา 23

(1.3) หลักการป้องกันล่วงหน้าพบว่า มีอยู่ใน มาตรา 14 ซึ่งใช้การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและ การลดผลกระทบความเสียหาย เป็นกลไกในการป้องกันปัญหา

(1.4) ความเสมอภาคในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพ อนุสัญญาฉบับนี้เคารพในสิทธิอธิปไตยของรัฐเจ้าของทรัพยากรชีวภาพ ดังนั้นการใช้ประโยชน์ร่วมในทรัพยากรชีวภาพใดของรัฐใดย่อมต้องมีผลประโยชน์ตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยน จึงไม่ปรากฏชัดในองค์ประกอบนี้

(1.5) สิทธิของรัฐในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพมีปรากฏใน มาตรา 4 ที่ให้สิทธิแก่รัฐเจ้าของทรัพยากรชีวภาพที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพเอง หรือให้รัฐภาคีอื่นได้ใช้ประโยชน์โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นการตอบแทนตามวัตถุประสงค์ใน มาตรา 1 ทั้งนี้ มาตรา 6 และ มาตรา 10 กำหนดมาตรการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และ มาตรา 19 การจัดสรรผลประโยชน์

(1.6) การแจ้งเหตุฉุกเฉินที่ผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีปรากฏในมาตรา 14 (d),(e)

(2) มิติด้านเศรษฐศาสตร์ ภายใต้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนั้น ไม่ปรากฏชัดในอนุสัญญา แต่ถ้พิจารณาว่าการแบ่งปันผลประโยชน์ที่รัฐเจ้าของทรัพยากรชีวภาพจะพึงได้รับจากผู้ใช้ประโยชน์ก็นับว่าเป็นรายได้ทางเศรษฐกิจ ในกรณีเช่นนี้มีปรากฏในมาตรา 1 และ 20

(3) มติจริยธรรม

(3.1) สิทธิในสิ่งแวดล้อมมีปรากฏในส่วนของอารัมภบท วรรค 12 เป็นการยืนยัน และคุ้มครองสิทธิในสิ่งแวดล้อมทางทรัพยากรชีวภาพของชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่น โดยการวางกรอบกว้างๆ ให้กับภาคีรับไปดำเนินการในแต่ละประเทศตาม มาตรา 10 (c) และ (d)

(3.2) ความยุติธรรมในทางสิ่งแวดล้อมสำหรับชนยุคอนาคต มีปรากฏอยู่ในอารัมภบท วรรค 6, วรรค 8 และ วรรค 9 นอกจากนี้ได้แฝงอยู่ในตัวกลไกตามข้อบทต่างๆ ที่จะทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพมีสภาพคงอยู่อย่างยั่งยืนดังที่ปรากฏใน มาตรา 6 , 8, 9 ,10, 11, 12, 13 และ 16 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากทั้งหมดแล้วพบว่าทั้งหมดจะเป็นตัวผลักดันให้เกิดความยุติธรรมในทางสิ่งแวดล้อมสำหรับชนยุคอนาคต

(3.3) การขจัดปัญหาความยากจน ข้อบทโดยตรงของอนุสัญญาฯ นี้ ไม่ได้ระบุไว้ แต่มีปรากฏในอารัมภบท วรรค 19 อย่างไรก็ดีหากพิจารณาในระยะยาวแล้ว การให้ความช่วยเหลือทางการเงินและการถ่ายทอดเทคโนโลยี จะนำมาซึ่งความคงอยู่ของทรัพยากรทางชีวภาพแล้ว ก็จะเป็นแหล่งรายได้เพิ่มขึ้นแก่ประเทศเจ้าของทรัพยากรชีวภาพก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาความยากจนก็จะค่อยๆ หายไป แต่อาจอาศัยการตีความเอาได้

(3.4) พันธกรณีร่วมและพันธกรณีที่แตกต่างกัน มีปรากฏอยู่ในอนุสัญญาแทบจะทุกมาตราเป็นต้นว่า มาตรา 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23 และ 26

(3.5) การไม่เลือกปฏิบัติทางสิ่งแวดล้อมมีระบุไว้ในอารัมภบท วรรค 12 และในมาตรา 19 แต่ไม่ชัดเจนนัก

(3.6) การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมอย่างสันติ มีระบุไว้ใน มาตรา 27

จากที่ข้อสรุปดังกล่าวทั้งหมดนี้ ชี้ให้เห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้ง 3 มติ ซึ่งมีรวมกันทั้งหมด 13 ปัจจัย ของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ เป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนถึงความสมบูรณ์ของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่ปรากฏอยู่ในความตกลงร่วมกันทางสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ทั้งในส่วนที่มีผลผูกพันเป็นกฎหมาย และไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ของวิทยานิพนธ์นี้ ทำให้สามารถกล่าวได้ว่าสมมุติฐานที่กำหนดไว้ในตอนต้นของการวิจัยนี้ที่ว่า "แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแนวความคิดที่ยอมรับกันทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ซึ่งแนวความคิดนี้มีองค์ประกอบหลายมิติด้วยกัน อันประกอบไปด้วยมิติทาง

กฎหมาย มิติทางสิ่งแวดล้อม มิติทางเศรษฐศาสตร์ และมิติทางจริยธรรม ซึ่งแนวความคิดนี้ได้มีอยู่ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 ด้วยและเมื่อนำเอาอนุสัญญานี้มาศึกษาวิเคราะห์เป็นกรณีตัวอย่างแล้วย่อมแสดงให้เห็นถึงหลักการ เหตุผล และความเพียงพอ ตลอดจนปัจจัยเสริมด้านต่างๆ ของการนำแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.1992 "

ซึ่งจากสมมุติฐานข้างต้น สามารถกำหนดประเด็นในการพิสูจน์ได้ทั้งหมด 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นที่ยอมรับในทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศหรือไม่

ผลที่ได้พบว่าแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้เป็นที่ยอมรับกัน และมีการกล่าวอ้างถึง ในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอันจำเป็นอย่างที่สุด ที่ประเทศทุกประเทศควรจะให้การยอมรับและนำไปปฏิบัติร่วมกัน เห็นได้จากความตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมหลายฉบับทั้งที่มีผลผูกพันเป็นกฎหมาย และไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย ต่างก็ยอมรับแนวคิดนี้และมีการนำมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วย ดังที่ปรากฏใน the Stockholm Declaration, 1972 the Rio Declaration 1992 และใน the Convention on Biological Diversity 1992

2. องค์ประกอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐศาสตร์ และมิติด้านจริยธรรม ใช่หรือไม่

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ พบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนขึ้นได้อันเป็นที่ยอมรับกันในทางระหว่างประเทศนั้น มีทั้งหมด 13 ปัจจัย ซึ่งสามารถจัดประเภทเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เป็น 3 มิติจริง คือ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐศาสตร์ และมิติด้านจริยธรรม

อย่างไรก็ตามสำหรับมิติทางกฎหมายนั้นมียุ่อย่างสมบูรณ์โดยตัวเองอยู่แล้วนั้นคือ องค์ประกอบต่างๆของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีปรากฏอยู่ในรูปของข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (non legally binding) และในกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศซึ่งผูกพันทางกฎหมาย (legally binding) จึงมีความชัดเจนอยู่ในตัวว่ามีมิตินี้อยู่

3. องค์ประกอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีอยู่ใน the Convention on Biological Diversity, 1992 หรือไม่

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ โดยการวิเคราะห์ข้อบทของอนุสัญญาฯ นี้ เปรียบเทียบกับปัจจัยทั้ง 13 ประการอันเป็นองค์ประกอบของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ พบว่ามีทั้งส่วน

บัญญัติไว้อย่างชัดเจน และส่วนที่มีการกล่าวถึงหรือมีร่องรอยแสดงให้เห็นถึงปัจจัยอันเป็นองค์ประกอบของแนวคิดนี้ ทำให้สามารถตีความข้อบ่งชี้ของอนุสัญญาฉบับนี้ได้ มีแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่จริงในฐานะที่เป็นแนวคิดหลักที่แฝงสนับสนุนอยู่เบื้องหลังข้อบ่งชี้มาตรานั้นๆ จึงสามารถกล่าวได้ว่า อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 มีแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่ครบทั้ง 3 มิติ

จึงกล่าวได้ว่าสมมติฐานที่กำหนดไว้นั้นเป็นจริง

จากการศึกษาถึงแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ: ศึกษากรณีตัวอย่างอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 นี้ พบว่าในกระแสของโลกาภิวัตน์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงในทางด้านต่างๆ ที่รวดเร็ว โลกมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำไปไกล ทุกประเทศในสังคมระหว่างประเทศต่างก็พยายามสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ อันนำมาซึ่งฐานอำนาจต่อรองทางการเมืองระหว่างประเทศ และความกินดีอยู่ดีของคนชาติ ประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนาต่างก็มีความต้องการที่จะสามารถทำการพัฒนาประเทศของตนได้โดยต่อเนื่อง แต่การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาในลักษณะที่ไม่ยั่งยืน ได้ทับถมทิ้งปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ไว้มากไม่ว่าจะเป็นด้านมลพิษ หรือวิกฤติทางทรัพยากรธรรมชาติก็ตาม ซึ่งในที่สุดผลร้ายจากพัฒนาทั้งหลายที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์เองได้ย้อนกลับเข้ามาทำลายตัวมนุษย์ และถ้าไม่เริ่มที่จะหยุดยั้งการพัฒนาในลักษณะนี้ก็คงเป็นการทำลายโอกาสในการดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดีและการมีทรัพยากรธรรมชาติที่พอเพียงต่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ในยุคปัจจุบันและอนาคตด้วย เหล่านี้นำมาสู่ความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะนำแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบแบบแผนที่สอดคล้องต้องกันทุกประเทศทั่วโลก ฉะนั้นแนวความคิดนี้ที่แบ่งองค์ประกอบเป็น 3 มิติ ที่มี 13 ปัจจัยด้วยกันนี้จึงเข้ามามีบทบาทในกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้จะแสดงผลในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมโลกได้อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อ ปัจเจกชน ส่วนราชการ ประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ ประนีประนอมประสานความร่วมมือ หรือส่งผ่านความร่วมมืออันดีให้แก่กัน กล่าวคือ ต้องมีความร่วมมือทั้งในระดับประเทศ และในระดับระหว่างประเทศ เพื่อการประนีประนอมระหว่างการพัฒนาทั้งสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาในเรื่องแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ: ศึกษากรณีตัวอย่างอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.1992 ทำให้ได้มาซึ่งความชัดเจนองค์ประกอบของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และพัฒนาการของแนวความคิดนี้ในเชิงกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ดังนั้นผลที่ได้จากการทำวิทยานิพนธ์นี้ จึงมีประโยชน์การทำความเข้าใจกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีแนวคิดนี้สนับสนุนอยู่ ซึ่งผู้เขียนคิดว่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อประเทศไทยทั้งในเวทีระดับสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศในระดับประเทศเอง และในเวทีใดๆ ก็ตามที่ต้องการหาข้อยุติ หรือพิจารณาเรื่องใดก็ตามที่มีความเกี่ยวพันการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในแนวทางที่ยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติการ ตลอดจนร่างหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย การพัฒนาประเทศ การเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคม เหล่านี้ในปัจจุบันล้วนแล้วแต่มีความจำเป็นอันเรียกร้องต้องนำองค์ประกอบแนวความคิดที่ได้มานี้ ไปใช้ประกอบการพิจารณาแทบทั้งสิ้น เพราะประเทศไทยมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก ดังนั้นการนำแนวคิดนี้มาใช้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาตินั้น ก็ย่อมที่จะอำนวยประโยชน์แก่ชนในรุ่นปัจจุบันนี้ และรุ่นต่อๆ ไปในอนาคต อันจะเป็นการส่งผ่านซึ่งความอุดมสมบูรณ์ที่จะเป็นโอกาสในการดำรงชีพได้อย่างต่อเนื่องของมวลมนุษยชาติในโลกอนาคตที่พวกเขาควรจะได้รับ

ฉะนั้นสิ่งที่ผู้เขียนจะได้ขอนำมาเสนอแนะในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะแยกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับระหว่างประเทศ และระดับประเทศ ดังนี้

5.2.1 ในระดับระหว่างประเทศ

ก. การจัดตั้งหน่วยงานพิเศษในการพัฒนาเทคโนโลยีสะอาดโดยองค์การสหประชาชาติ

จากการข้อมูลของการศึกษาครั้งนี้ พบว่าในปัจจุบันประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่งคั่งของประเทศ และเพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชนแล้วทำให้มีการพัฒนาประเทศในลักษณะที่ไม่ยั่งยืน ขาดความตระหนักถึงผลกระทบที่ร้ายแรงของการพัฒนาประเทศในลักษณะดังกล่าว แม้ว่าประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศจะเริ่มได้รับและรู้ซึ่งถึงผลร้ายนั้นแล้ว จะเกิดความตื่นตัวต่อวิกฤตทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น แต่จากความจำเป็นทางด้านการพัฒนาประเทศก็ทำให้เกิดความล่าช้าที่จะเข้าจัดการกับปัญหาอย่างจริงจัง สิ่งที่จะช่วยในการ

พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุดคือสิ่งที่เคยทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาก่อน นั่นคือ "เทคโนโลยี" เราพบว่าเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่สะอาดนั้นจะมีราคาแพงมาก ซึ่งเกินขีดความสามารถของประเทศกำลังพัฒนาที่จะนำมาใช้พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งระบบ ดังนั้นองค์การสหประชาชาติควรจะจัดตั้งหน่วยงานพิเศษที่ทำหน้าที่เฉพาะด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสะอาดเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ความช่วยเหลือให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย องค์การสหประชาชาติไม่ควรปล่อยให้เป็นเรื่องของความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วอันพึงมีต่อประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย เพราะแม้ว่าประเทศเหล่านั้นจะให้ความช่วยเหลือจริง แต่ความช่วยเหลือนั้นก็แฝงไว้ด้วยเชิงพาณิชย์เปรียบเสมือนเหมือนเอาปลาเล็กมาตกปลาใหญ่ คือส่วนใหญ่จะมาเป็นรูปของให้ความรู้ การเตรียมความพร้อมแก่บุคลากรภายในประเทศ และจัดวางระบบที่ดีเหมือนในประเทศของตน ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งดีแต่ผลสุดท้ายของความช่วยเหลือนั้นก็จะต้องสั่งซื้อเทคโนโลยีของประเทศที่มากับความช่วยเหลือที่ประเทศผู้รับการช่วยเหลือ ฉะนั้นแทนที่จะปล่อยให้เป็นเรื่องของการให้ความช่วยเหลืออันดีต่อกันซึ่งมีน้อยมาก องค์การสหประชาชาติควรมีหน่วยงานพิเศษที่ดำเนินการในเรื่องนี้เอง เพราะเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนอันเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อมวลมนุษยชาติทั้งโลก ซึ่งอยู่ในขอบข่ายภารกิจขององค์การสหประชาชาติอยู่แล้ว

ข. การทบทวนเพื่อการปรับปรุงแก้ไขข้อตกลงหรือกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศฉบับต่าง ๆ

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวความคิดการพัฒนาย่างยั่งยืนที่เป็นที่ยอมรับกันในทางระหว่างประเทศ จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nation Conference on Environment and Development : UNCED) หรือ Earth Summit ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ที่ปรากฏอยู่ในหลักการข้อต่างๆ ของ The Rio Declaration on Environment and Development, 1992 ซึ่งถือว่าเป็นนโยบายหลักเพื่อการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโลกนั้น สามารถนำมาจัดได้เป็น 3 มิติ 13 องค์ประกอบนี้ นับว่าเป็นแนวคิดที่ดีและมีความสมบูรณ์แบบตามเจตนารมณ์ โดยองค์การสหประชาชาติเองเป็นผู้ประสานความร่วมมือจากประเทศต่างๆ ในการจัดประชุมและรับรองปฏิญญาฉบับนี้ ตลอดจนองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค และประเทศภาคีใดๆ ก็ตามที่ได้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งในส่วนของเกี่ยวข้องโดยตรงหรือสัมพันธ์กับการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นนั้น และทั้งความตกลงที่มีความผูกพันเป็นกฎหมาย (กรณีสนธิสัญญาและอนุสัญญา) และในส่วนที่ไม่มีผูกพันทางกฎหมายเลย แต่เป็น

การประกาศเจตนารมณ์หรือนโยบายร่วมกัน ดังนั้นจึงควรที่จะได้ทำการตรวจสอบความตกลงนั้นๆ กับทั้ง 13 องค์ประกอบของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันจะนำมาสู่การพิจารณาที่ว่า ความตกลงระหว่างประเทศนั้นๆ มีข้อบทหรือบทบัญญัติที่เพียงพอ และสอดคล้องกับแนวความคิด การพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้เพียงใด อันจะนำมาซึ่งการบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุดของความตกลงระหว่าง ประเทศนั้น เพื่อการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นหรือไม่ ถ้าไม่แล้วโดยตัวของ ความตกลงระหว่างประเทศที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นเปิดช่องให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม (amendment) หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง (modification) ได้หรือไม่ ถ้าไม่ห้ามแล้ว องค์การสหประชาชาติ องค์การ ระหว่างประเทศอื่นๆ ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค และประเทศภาคนั้นก็ไม่ควรชักช้า หรือรีรอ ในการที่จะยื่นข้อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงความตกลงระหว่างประเทศที่เป็น ลายลักษณ์อักษรนั้น เพื่อผลของการดำเนินการร่วมกันในการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในแนวทางที่สอดคล้องกับแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แต่ทั้งนี้และทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าความตกลงระหว่างประเทศนั้น จะต้องมิให้องค์ ประกอบของแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนครบทั้ง 13 ประการ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นความตกลง ระหว่างประเทศที่มีเจตนารมณ์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน หากแต่จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความ เหมาะสมและวัตถุประสงค์ของความตกลงเพื่อการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ นั้น เน้นหนักไปในเรื่องเฉพาะด้านใด ดังนั้นจึงต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไปว่าความตกลงระหว่าง ประเทศนั้นๆ ยังขาดปัจจัยข้อใดก็ควรเพิ่มเข้าไปเพื่อความสมบูรณ์ในแง่ของการบังคับใช้เพื่อการ พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่สอดคล้องกับแนวความคิดการพัฒนา อย่างยั่งยืน

ค. ความร่วมมือของประเทศผู้ลงทุนในการแจ้งเตือนภัยด้านสิ่งแวดล้อมจากการลง ทุนข้ามชาติและการใช้มาตรการพิเศษในการติดตาม ตรวจสอบ และลงโทษผู้ลงทุนข้ามชาติที่ไปก่อ มลพิษยังประเทศอื่น

ในยุคสมัยของโลกาภิวัตน์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เนื่องจากความเจริญ ก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ฉะนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนา ประเทศโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ไปในแนวทางที่สอดคล้องกับแนวความคิด การพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ ประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย ควรมีมาตรการในการแจ้งเตือนหรือส่งข่าว สารเกี่ยวกับนักลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมข้ามชาติของประเทศตน ที่ได้เคยมีประวัติในการทำให้ สิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหายอันผลมาจากความจงใจ หรือเป็นกลุ่มประเภทอุตสาหกรรมที่มีความ เสี่ยงสูงที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งประเทศของตนได้ใช้มาตรการที่เข้มงวดในการ

กำกับดูแลผู้ประกอบการจำพวกนี้ ทำให้นักลงทุนเหล่านี้ย้ายฐานการผลิตมายังประเทศกำลังพัฒนาที่ขาดข้อมูลข่าวสารประกอบการพิจารณาความรู้ และความเข้าใจในความเสี่ยงของกิจการนั้นที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมของประเทศตน โดยประเทศกำลังพัฒนาจะอ้าแขนต้อนรับเพราะส่วนใหญ่คิดว่าเป็นการลงทุนที่จะมาสร้างความเจริญให้กับประเทศของตน แต่โดยแท้จริงแล้ว กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรมข้ามชาติเหล่านี้ หวังที่จะลดต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อมอันมีค่าใช้จ่ายที่สูงในประเทศของตนลงเท่านั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าการลงทุนในลักษณะเช่นนี้มีใช้การลงทุนที่แท้จริงอันจะก่อให้เกิดรายได้แก่ประเทศกำลังพัฒนา เพราะในระยะยาวประเทศกำลังพัฒนาที่รับนักลงทุนเหล่านี้เข้ามาประกอบการภายในประเทศ จะเป็นผู้แบกรับภาระค่าใช้จ่ายในทางสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการไม่คุ้มค่าต่อสิ่งที่เสียไป และในบางกรณีก็ไม่สามารถที่จะฟื้นฟูให้กลับคืนได้ดังเดิม

ดังนั้นกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายที่มีนักลงทุนอุตสาหกรรมข้ามชาติในลักษณะเช่นนี้สมควรเป็นอย่างยิ่งต่อความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะต้องกระทำหน้าที่ให้ความรู้ที่สำคัญนี้ ด้วยการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นนี้ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลกิจการที่มีความเสี่ยงต่อความสูญเสียทางระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม พฤติการณ์ที่ไม่ดีของผู้ประกอบการที่ได้เคยทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังในประเทศตนมาแล้ว และวิธีที่ประเทศตนใช้กำกับดูกิจการประเภทนี้เหล่านี้เป็นต้น เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย มิฉะนั้นก็เท่ากับว่าประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายให้การสนับสนุนนักลงทุนอุตสาหกรรมข้ามชาติประเภทนี้ ให้ย้ายฐานการก่อกมลพิษจากประเทศตนไปยังกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา

นอกจากนี้เพื่อผลในทางการปฏิบัติที่จริงจังประเทศพัฒนาแล้วควรมีมาตรการพิเศษในการติดตาม และตรวจสอบนักลงทุนอุตสาหกรรมข้ามชาติที่ไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของประเทศอื่น และการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายตน โดยถือเสมือนหนึ่งว่าการกระทำดังกล่าว เป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในประเทศตน และติดตามนำไปทำการลงโทษในประเทศตนต่อไป การกระทำในลักษณะเช่นนี้รัฐเจ้าของสัญชาติของคนชาติสามารถกระทำได้โดยอาศัยหลักที่กฎหมายระหว่างประเทศรับรอง เรื่องเขตอำนาจรัฐเหนือคนชาติตนอันเป็นไปตามหลักตามหลักสัญชาติในประเด็นนี้อาจจะต้องมีการบัญญัติให้เป็นความผิดอาญาในกรณีประเทศไทยต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาโดยเพิ่มเป็นฐานความผิดใหม่ หรือมิฉะนั้นอาจจะทำเป็นความตกลงส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างรัฐในความผิดฐานนี้ก็ได้เพื่อที่จะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในประเทศได้

5.2.2 ในระดับประเทศ

ก. การดำเนินการด้านนโยบายและแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาประเทศให้ยั่งยืน

ในระดับประเทศนั้นการพัฒนาประเทศสมควรที่จะดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น สิ่งแรกที่พึงกระทำก็คือการจัดลำดับความสำคัญและความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในประเทศอันเป็นผลพวงจากการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนก่อน ทั้งนี้เพื่อที่จะได้นำเอาองค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 13 ประการไปปรับให้มีความเหมาะสมกับการพัฒนาอันจะนำไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการที่มีความสอดคล้องกันทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวความคิดนี้ อันเป็นที่ยอมรับกันอย่างทั่วไปในทางระหว่างประเทศ

ข. การดำเนินการด้านกฎหมายเพื่อพัฒนาประเทศให้ยั่งยืน

องค์ประกอบแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ได้ทั้ง 13 ประการนี้ ในระดับประเทศเองสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาบททวนกฎหมายสิ่งแวดล้อมทั้งหมดที่มีอยู่ว่ามีมาตรการทางกฎหมายเพียงพอที่จะทำให้เกิดการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติตามแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือไม่เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่กระบวนการทางนิติบัญญัติเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายนั้นๆ ต่อไป นอกจากนั้นถ้าหากในภายหน้าต่อไปจะมีการบัญญัติกฎหมายสิ่งแวดล้อมฉบับใหม่ขึ้นมา ก็สมควรที่จะคำนึงถึงแนวความคิดนี้ด้วยเพื่อผลในการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์แก่คนในรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคตของประเทศ